

Investigating the conflict between social actions and moral values (case study
of citizens 18 years and older in Abhar city)

Abstract

Moral is the most basic element of sustainability and cohesion of any society. Undoubtedly, shaking the foundations of morality and disregarding its principles puts society in danger of collapse. Adherence to the principles and foundations of ethics is an essential and inevitable prelude to the security, stability and development of a society. The purpose of this study is to identify the moral values and the degree of adherence in the social actions of individuals. The method of research is descriptive-correlation. The study population includes all citizens over 18 years of age in Abhar, whose population according to the latest census is 99,285 people. Cochran's formula was used to estimate the sample size and 420 people were selected by multi-stage cluster sampling. Data collection was done by a researcher-made questionnaire that was distributed among four hundred and twenty citizens and the research findings were statistically analyzed using software (SPSS). The results show that there is a relationship between variables such as feelings of injustice, insecurity, inequality and social trust and moral conflict. In fact, as the amount of injustice, insecurity, and inequality and distrust increases, so does the tendency toward moral values in citizens' social actions. The results showed that moral values with a sense of injustice ($P = 0.000$, $R = 0.243$), a sense of inequality ($P = 0.006$, $R = 0.137$), a sense of insecurity ($P = 0.000$). There is a relationship between $R = -0.285$ and social trust ($P = 0.000$, $R = 0.190$). The results of regression analysis showed that moral values are explained by 0.28 by the variable of feeling insecure, 0.24 by the variable of feeling of injustice and 0.07 by the variable of social trust. Inferential findings suggest that feelings of insecurity and feelings of injustice have a direct and strong effect on moral conflict, and that social trust and feelings of inequality play an indirect role in predicting moral conflict.

Keywords: moral Conflict, Ethical Values, Social Action, Theoretical moral, Practical moral

بررسی تعارض بین کنش‌های اجتماعی و ارزش‌های اخلاقی (مورد مطالعه شهروندان ۱۸ سال به بالای شهرستان ابهر)

منیژه کرمی^۱ تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱/۱۹

دکتر افسانه ادیسی^۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۳/۲۶

دکتر مقصود فراستخواه^۳

چکیده

اخلاق پایه‌ای‌ترین رکن پایداری و انسجام هر جامعه محسوب می‌شود. بدون شک متزلزل شدن پایه‌های اخلاق و بی‌توجهی به اصول آن، جامعه را با خطر فروپاشی مواجه می‌سازد. پابندی به اصول و مبانی اخلاق، مقدمه‌ای ضروری و اجتناب ناپذیر برای امنیت، ثبات و توسعه یک جامعه به حساب می‌آید. هدف از این پژوهش شناسایی ارزش‌های اخلاقی و میزان پابندی در کنش‌های اجتماعی افراد می‌باشد. روش انجام تحقیق توصیفی-همبستگی است. جامعه مورد بررسی شامل کلیه شهروندان بالای ۱۸ سال شهرستان ابهر است، که جمعیت آن براساس آخرین سرشماری، ۹۹۲۸۵ نفر می‌باشد. برای برآورد حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شد و ۴۲۰ نفر با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب گردید. جمع‌آوری اطلاعات بوسیله پرسشنامه محقق ساخته بوده که در بین چهارصد و بیست نفر از شهروندان توزیع و یافته‌های پژوهش با استفاده از نرم‌افزار (SPSS) مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت. نتایج نشان می‌دهد بین متغیرهایی نظیر احساس بی‌عدالتی، ناامنی، نابرابری و اعتماد اجتماعی و تعارض اخلاقی رابطه وجود دارد. در واقع هر مقدار بر میزان احساس بی‌عدالتی، احساس ناامنی و احساس نابرابری و بی‌اعتمادی افزوده می‌شود به همان اندازه از میزان گرایش به ارزش‌های اخلاقی در کنش‌های اجتماعی شهروندان کاسته می‌شود. نتایج تحقیق نشان داد که ارزش‌های اخلاقی با احساس بی‌عدالتی ($R = -0/243, P = 0/000$)، احساس نابرابری ($R = -0/137, P = 0/006$)، احساس ناامنی ($R = -0/285, P = 0/000$) و اعتماد اجتماعی ($R = 0/190, P = 0/000$) رابطه وجود دارد. نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد ارزش‌های اخلاقی به میزان ۰/۲۸ توسط متغیر احساس ناامنی و ۰/۲۴ توسط متغیر احساس بی‌عدالتی و ۰/۰۷ توسط متغیر اعتماد اجتماعی تبیین می‌شود. یافته‌های استنباطی حاکی از آن است که احساس ناامنی و احساس بی‌عدالتی تأثیر مستقیم و قوی در تعارض اخلاقی دارند و اعتماد اجتماعی و احساس نابرابری نقش غیرمستقیم در پیش‌بینی تعارض اخلاقی دارند.

واژه های کلیدی: تعارض اخلاقی، ارزش‌های اخلاقی، کنش اجتماعی، اخلاق نظری، اخلاق عملی

^۱ دانشجوی دکتری مسائل اجتماعی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال، تهران، ایران.

^۲ دانشیار، دانشکده علوم انسانی، گروه علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال، تهران، ایران

^۳ استاد تمام، گروه برنامه ریزی آموزش عالی، مؤسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی.

ارزش‌ها به مثابه پدیده‌های اجتماعی نقش اساسی در شکل‌گیری، کنترل و پیش‌بینی کنش‌ها (Action) و گرایش‌های (Attitude) افراد جامعه داشته‌اند و عنصری مرکزی در ساختار فرهنگی جوامع به شمار می‌روند. افراد اگر در برخورد بایکدیگر اصول اخلاقی را رعایت کنند و به عبارت دیگر ارزش‌های اخلاقی را در وجود خود نهادینه کرده و براساس آنها رفتارهای خود را جهت‌دهی کنند، انتظام و انسجام جامعه در سطح وسیعی شکل خواهد گرفت، اما عدم رعایت اصول اخلاقی و پایبند نبودن به آنها، روابط اجتماعی افراد را مختل کرده و شیرازه نظم اجتماعی را به هم می‌زند. اخلاق و ارزش‌ها تعیین‌کننده رفتارهای انسان‌ها می‌باشند و میزان تمایل افراد یک جامعه به ارزش‌های اخلاقی می‌تولند موجبات انحراف یا جلوگیری از انحرافات اجتماعی را در جامعه بوجود آورد و به طور کلی جامعه‌ای که افراد آن پایبند به اخلاق و ارزش‌های اخلاقی نباشند دیر یا زود به زوال کشیده خواهد شد (زمانیان، علی: ۱۳۹۰، ۴۴). انواع اختلالات و اشکالات در زندگی جاری و روزانه نشان می‌دهد که در ساحت اخلاق، آسیب‌ها و تهدیدهایی اتفاق افتاده است. بحران اخلاق در ایران، نتایج تلخ و سختی را پیش روی این مرز و بوم نهاده است، از جمله از اینکه افراد را مجبور می‌کند، هزینه‌های توان فرسایی برای امور کوچک زندگی‌شان بپردازند. گویی اخلاقی زیستن در این ساختار، کاری بس دشوارتر از غیر اخلاقی زیستن است. گروهی از اندیشمندان و نخبگان، نسبت به وضعیت اخلاق در ایران ابراز نگرانی می‌کنند، تاجایی که برخی از آنان معتقدند، اخلاق در ایران در وضعیت بحرانی و حتی فروپاشی قرار گرفته است. در اکثر نگرش‌سنجی‌هایی که توسط مراجع مختلف درباره وضعیت اخلاق در ایران صورت گرفته است، عموم مردم جامعه ایران را جامعه‌ای غیر اخلاقی توصیف کرده‌اند. ما روزانه با انواع دروغ‌ها، ناسزاها و بدرفتاری‌ها مواجه می‌شویم (ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان موج اول: ۱۳۸۰ و موج دوم ۱۳۸۲). بی‌توجهی به حقوق دیگران، خشونت اجتماعی، شکستن عهد و پیمان و عدم پایبندی به قول و قرارها و مسائلی از این قبیل، پدیده‌ای نیست که بتوان آن را انکار کرد. رنج‌های ناشی از فضای غیر اخلاقی و زیستن در جامعه‌ای که چندان تعهد به اصول اخلاقی ندارد، ملموس و غیر قابل چشم‌پوشی نیست (نگارنده: ۱۳۹۰، ۵۴ و ۵۳). بیشتر جامعه‌شناسانی که به بحث کنش اجتماعی و ارزش‌ها پرداخته‌اند نوعی هم‌جهتی و رابطه انطباقی میان آن‌ها مفروض انگاشته‌اند. برای نمونه ماکس وبر در تبیین کنش اجتماعی و جایگاه ارزش‌ها در زندگی اجتماعی نقش علی برای ارزش‌ها، قائل شده است. از نظر وبر ارزش‌های خاص موجب کنش‌های اجتماعی خاص نیز می‌گردند. تالکوت پارسونز نیز تحت تأثیر وبر و دورکیم به هماهنگی درونی نظام ارزشی و هم‌جهتی ارزش‌ها و کنش‌های اجتماعی قایل است. از نظر وی ارزش‌ها در جهت‌گیری کنش و تعیین اهداف کنش اجتماعی نقش اصلی را دارند. گی روشه نیز تحت تأثیر دورکیم و پارسونز معتقد است: جهان ارزش‌ها چون جهانی وسیع و پر رمز و راز است که عمل‌کنندگان اجتماعی، گروه‌ها، جماعت‌ها و تمدن‌ها در آن به حرکت در می‌آیند. پرسشی که در اینجا مطرح می‌شود این است که تحت چه شرایط اجتماعی بین ارزش‌های اخلاقی و کنش‌های اجتماعی تعارض به وجود می‌آید؟ به عبارت دیگر چرا کنشگران کنش‌هایی متعارض با ارزش‌های اخلاقی که قبول دارند انجام می‌دهند؟ برای پاسخ به پرسش فوق بایستی عوامل مؤثر بر کنش اجتماعی انسان و منطق حاکم بر آن شناخته شود. نظریه‌های موجود در این زمینه به سه دسته تقسیم می‌شود. یک دسته نظریه‌های هستند که عوامل ساختاری را در تعیین کنش اجتماعی عامل اصلی می‌دانند. (مانند آلتوسر،

پولانزاس) دسته دوم نظریه‌هایی هستند که عوامل فردی و نقش کنشگر را عامل اصلی و تعیین‌کننده می‌دانند (مانند نظریه کنش متقابل نمادین). دسته سوم نظریه‌های هستند که عوامل ساختاری (محیطی) و فردی (کنشگر) را در تبیین کنش اجتماعی تعیین‌کننده می‌دانند. جامعه‌شناسانی مانند دورکیم با نقد تجریدی بودن رویکردهای فلسفی به اخلاق، بر این باورند که "صادر کردن دستورهای اخلاقی، جدا از زمینه عمل قواعد اخلاقی در جوامع خاص بی‌فایده است" یعنی «الزامات اخلاقی منشأ اجتماعی دارند» (گیدنز، ۱۳۶۳: ۷۳ و ۹۶). حداقل دو نوع کلی رابطه را در شرایط انضمامی می‌توان بین کنش‌ها و ارزش‌های یک فرد یا گروه تفکیک کرد. یکی تطابقی و دیگری غیرتطابقی. در نوع اول ارزش‌ها و کنش‌های افراد یا گروه هم‌جهت بوده با یکدیگر تطابق دارند. ولی در نوع دوم ارزش‌ها اثر کنشی ندارند یا نوعی بی‌تفاوتی، ناهم‌جهتی یا تعارض میان آن‌ها وجود دارد. بیشتر جامعه‌شناسان (مانند دورکیم، وبر، پارسونز و هومنز) در نظریه‌های خود دیدگاه اول را دارند. یعنی هماهنگی بین ارزش‌ها و کنش‌ها را طبیعی (و ضروری) می‌دانند. بطوری که ماکس وبر نقش علی برای ارزش‌ها قائل است و آنها را الهام‌بخش و جهت‌دهنده کنش‌های اجتماعی می‌داند. می‌توان به بیان کلمن (۱۹۷۷) این نظرگاه را به شکل زیر ترسیم کرد:

آیین دینی ← ارزش‌ها ← کنش‌ها ← نظام اجتماعی

پارسونز در تبیین کنش اجتماعی به متغیرهای غیرارزشی مانند: محیط فیزیکی، نیازهای فیزیولوژیک، نظام هنجاری نیز اشاره می‌کند ولی همواره هماهنگی بین ارزش‌ها و کنش‌های اجتماعی قائل است. ارزش‌ها در تبیین اهداف کنش اجتماعی نقش اصلی را دارند و سایر متغیرها را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهند (پارسونز، ۱۹۵۱).^۱ روشه نیز تحت تأثیر دورکیم و پارسونز ارزش‌ها را الهام‌بخش رفتارها دانسته می‌گوید: تطابق بیرونی کنش‌های اجتماعی با ارزش‌ها پیوستگی درونی فرد با نوعی نظم ارزشی را نشان می‌دهد (روش، ۱۳۷۰، ۹۴). نکته مهمی که برگسن به آن اشاره می‌کند تمایز بین چیزی است که به عنوان ارزش گفته می‌شود و چیزی است که در جامعه به آن عمل می‌شود. وی می‌گوید نباید در جامعه به آنچه می‌گوید زیاد گوش دهیم بلکه باید به آنچه می‌کند نظر بیافکنیم. (برگسن، ۱۳۸۵، ۱۰-۲۹). شرایط جامعه چگونگی پایبندی به اخلاق را تعیین می‌کند. ممکن است در شرایطی خاص انسان‌ها از انجام تکالیف اخلاقی (علیرغم اعتقاد به آن) سرباز زنند. رابرت مرتون طرح جامعه‌شناسانه‌ای از شکاف و امکان تعارض بین ارزش و نظام فرهنگی (به عنوان تعیین‌کننده هدف) از یک سو و کنش‌های اجتماعی از سوی دیگر نموده است. فرضیه اصلی مرتن است که کنش‌های خلاف ارزش‌ها را می‌توان نشانه از هم‌گسیختگی بین آرزوهای فرهنگی و شیوه‌های ساختاری شده اجتماعی دانست (Merton 1949-127-9)^۲ با توجه به آنچه گفته شد می‌توان رابطه بین ارزش‌های خاص و کنش‌های اجتماعی کنشگران را بر روی پیوستاری دو قطبی نشان داد. در یک سرطیف سازگاری کامل بین ارزش‌ها و کنش و در سوی دیگر تعارض کامل میان آنها قرار دارد. بین این دو نیز اشکال مختلفی قابل تشخیص و تفکیک است. مرور پژوهش‌های انجام گرفته بیانگر آنست که بین ارزش‌های اخلاقی و کنش‌های اجتماعی تعارض وجود دارد. در زیر به برخی از پژوهش‌های انجام گرفته در این زمینه اشاره می‌شود:

^۱ parsons 1937-1951
^۲ Merton 1949-127-9

بیات (۱۳۹۸) در جمع‌بندی پژوهش خود تحت عنوان «اخلاق و نظم اجتماعی پایدار» به این نکته اشاره می‌کند که باورهای اخلاقی تا حد زیادی وابسته به عام‌گرایی، تعهد عام، اعتماد عام و کنش عقلانی است. افراد هرچه بیشتر عام‌گرا باشند پابندی بیشتری به نظم داشته و اخلاقی‌تر عمل خواهند کرد.

مقصود فراستخواه (۱۳۹۴) در بررسی ضعف‌ها و مشکلات خلق و خواهی ایرانی از دیدگاه اعضای هیئت علمی تمامی دانشگاه‌ها می‌نویسد، ۹۶ درصد آنها به عنوان نخبگان جامعه گفته‌اند که خلیات ایرانی بحث‌انگیز است. آنها ضعف فرهنگ کار جمعی، آزرده شدن از انتقاد و کینه‌ورزی به خاطر آن، تعریف و تمجید در حضور یکدیگر و قضاوت‌های منفی در غیاب یکدیگر، شفاف نبودن، خودمدار بودن، چیرگی احساسات، رواج دروغ، دشوار بودن گفت و گو و توافق را از جمله موارد مهم این خلیات برشمردند. آنها عوامل معرفتی، کاهش سرمایه‌های اجتماعی، ساخت دولت (الناس علی دین ملوکهم، الناس بملوکهم اشبه منهم بابائهم)، مناسبات دین دولت، نوع آموزه‌های دینی (تقیه و...)، پرحادثه بودن تاریخ ایران و فراوانی تغییرات بی‌قاعده، کشمکش نخبگان و مناسبات تولید (ارباب-رعیتی و ایلیاتی) را مهم‌ترین عوامل دانستند. نظام‌های نمادین، الگوهای شناختی، شابلون‌های اخلاقی و قالب‌های اخلاقی به شدت تحت تأثیر محیط نهادی شکل می‌گیرد. اگر عدالت اجتماعی نباشد، اخلاق هم وجود نخواهد داشت. مفهوم "اقتضاء" از مفاهیم مهم در نهادگرایی است؛ یک محیط خاص باعث می‌شود مردم زیاد دروغ بگویند و ریاکاری کنند. پراکندگی سرزمینی، به مشکل فضای مشترک برای گفت‌وگو می‌انجامد. ناامنی سبب بیگانگی ما از هم و در نتیجه بدبینی و بدگویی می‌شود. مرکز افکار سنجی دانشجویان در تحقیقی (گزارش دوم) به بررسی وضعیت اخلاق اجتماعی در سطح شهر تهران پرداخته است. یافته‌ها نشان می‌دهد جامعه ما از معضل دروغ رنج می‌برد به گونه‌ای که ۷۵ درصد پاسخگویان معتقدند روز به روز تعداد آدم‌های راستگو کمتر می‌شود، بیش از ۵۰ درصد مردم معتقدند سیاستمداران به مردم دروغ می‌گویند، ۶۵ درصد معتقدند راستگویی در زمانه فعلی به حساب ساده لوحی گذاشته می‌شود، ۵۰ درصد مردم معتقدند در زمانه فعلی اگر بخواهیم راست بگوییم ضرر می‌کنیم. مقایسه یافته‌های پیمایش حاضر با یافته‌های سال ۲۰۱۲ نشان می‌دهد احساس امنیت اجتماعی در شهروندان رو به افول بوده است. در حالیکه ۷.۴ درصد شهروندان در سال ۲۰۱۲ اعلام کرده بودند که به آنها حمله شده است این میزان در سال جاری به ۱۳.۶ درصد رسیده است. ۲۱.۵ درصد پاسخگویان در سال ۲۰۱۲ اعلام داشته بودند که در سال گذشته چیزی از آنها به سرقت رفته که این میزان در سال حاضر به ۲۵.۸ درصد افزایش پیدا کرده است و در نهایت ۵۶.۵ درصد پاسخگویان در سال ۲۰۱۲ گفته بودند برای اینکه در شب به تنهایی قدم بزنند احساس امنیت می‌کنند که این میزان در نظرسنجی حاضر به ۳۶.۲ درصد کاهش پیدا کرده است (مرکز افکار سنجی دانشجویان، ۱۳۹۳). افراد اگر در برخورد بایکدیگر اصول اخلاقی را رعایت کنند و به عبارت دیگر ارزش‌های اخلاقی را در وجود خود نهادینه کرده و بر اساس آنها رفتارهای خود را جهت‌دهی کنند، انتظام و انسجام جامعه در سطح وسیعی شکل خواهد گرفت، اما عدم رعایت اصول اخلاقی و پابندی نبودن به آنها، روابط اجتماعی افراد را مختل کرده و شیرازه نظم اجتماعی را به هم می‌زند (حاجی‌مرزدارانی، ۱۳۹۱).

با عنایت به مرور ادبیات پژوهشی فرضیه‌های پژوهش حاضر به شرح زیر می‌باشد:

- ۱- به نظر می‌رسد بین احساس نابرابری و تعارض اخلاقی رابطه وجود دارد.
- ۲- به نظر می‌رسد بین احساس بی‌عدالتی و تعارض اخلاقی رابطه وجود دارد.

۳- به نظر می‌رسد بین احساس ناامنی و تعارض اخلاقی رابطه وجود دارد.

۴- به نظر می‌رسد بین اعتماد اجتماعی و ابعاد آن و تعارض اخلاقی رابطه وجود دارد.

رویکرد مقاله حاضر از نوع توصیفی-همبستگی است روش پژوهش حاضر توصیفی-همبستگی می‌باشد. جامعه

آماري را کلیه شهروندان بالای ۱۸ سال شهر ابهر تشکیل می‌دهند، که جمعیت آن براساس آخرین آمار در سال ۱۳۹۵، ۹۹۲۸۵ تن می‌باشد. برای برآورد تعداد نمونه از فرمول کوکران استفاده شد و ۴۲۰ تن با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب گردید و از آنجا که محدوده مطالعه، شهر ابهر بود، ابتدا مناطق سه‌گانه شهرداری واقع در شهر مشخص و سپس از هر منطقه دو حوزه (محل) به‌طور تصادفی تعیین شد. با توجه به بزرگی و کوچکی حوزه از هر حوزه نیز یک تا سه بلوک انتخاب شد. معیارهای ورود به پژوهش عبارتند از ۱- بالای ۱۸ سال باشند. ۲- تمایل به پاسخ داشته باشند ۳- حداقل به مدت دو سال سابقه سکونت در ابهر داشته باشند. داده‌ها با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته جمع‌آوری شد. روایی محتوایی با روش کیفی

و براساس نظر ۱۵ تن از متخصصان و اعضای هیئت علمی تایید شد. پایایی به روش همسانی درونی کل عبارت‌ها و با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ با شرکت ۳۰ تن از افراد نمونه که از جامعه آماری شهر ابهر بودند محاسبه شد.

۴. یافته‌های تحقیق

تحقیق حاضر در دو سطح توصیفی و استنباطی بررسی شده است که در زیر ارائه می‌شود. یافته‌های توصیفی: در این قسمت برای پاسخ‌گویی به سؤالات تحقیق به آمارهای مربوط به بررسی متغیر تعارض اخلاقی و دیگر متغیرهای مستقل می‌پردازیم.

جدول ۱. آماره‌های توصیفی مربوط به متغیرهای مستقل و وابسته تحقیق

متغیر آماره	تعارض اخلاقی		احساس بی‌عدالتی		احساس نابرابری		احساس ناامنی		اعتماد اجتماعی	
	در فراوا صد نی	در فراوا صد نی	در فراوانی صد نی	درصد فراوا نی	درصد فراوا نی	درصد فراوا نی	درصد فراوا نی	درصد فراوا نی	درصد فراوا نی	درصد فراوا نی
کم	۹۸/۸	۴۰۶	۲۸	۶/۸	۲۱۱	۵۱/۳	۱۲۵	۳۰/۴	۱۲۰	۲۹/۵
متوسط	۱/۲	۵	۹۵	۲۳/۱	۱۶۱	۳۹/۲	۱۱۷	۲۸/۵	۲۲۶	۵۵/۵
زیاد	۰	۰	۲۲۸	۷۰/۱	۳۹	۹/۵	۱۶۸	۴۱/۲	۶۱	۱۴/۹
جمع	۱۰۰	۴۱۱	۱۰۰	۴۱۱	۴۱۱	۱۰۰	۴۱۱	۱۰۰	۴۱۱	۱۰۰
شاخص‌های آماري										
انحراف معیار	۱		۴/۳۲		۴/۳۲		۶/۰۴		۵۸/۰۰	
میانه	۱		۲۶/۰۰		۲۰/۰۰		۲۲/۰۰		۵۷/۸۴	

میانگین	۱/۱۹	۲۵/۵۱	۲۰/۵۲	۲۲/۱۹	۹/۵۴
---------	------	-------	-------	-------	------

با توجه به نتایج جدول فوق مشاهده می‌شود که تعارض اخلاقی ۸/۹۸ درصد از پاسخگویان در حد کم است. ۱/۷۰ درصد احساس بی‌عدالتی زیاد، ۲/۴۱ درصد احساس ناامنی زیاد، ۵/۹ درصد احساس نابرابری زیاد و ۹/۱۴ درصد اعتماد زیادی دارند. در این یافته‌ها لزوم توجه به عدالت، امنیت و ایجاد اعتماد اجتماعی در جامعه کاملاً مشهود است.

جدول ۲. توزیع پاسخگویان برحسب نمره تعارض اخلاقی و اجزای آن

میزان گرایش	تعارض اخلاقی	تعارض صداقت	تعارض وفای به عهد	تعارض نوع دوستی
عدم رعایت اخلاق در عمل	۵۷.۲	۰	۳۸.۰	۶۱.۲
عدم رعایت اخلاق در نظر	۳۵.۸	۰	۴۹.۴	۲۱.۷
پایبندی به اخلاق	۷.۱	۰	۱۲.۷	۱۱.۲
	۱۰۰		۱۰۰	۱۰۰.۰

با توجه به نتایج جدول می‌توان گفت بیشتر از ۸۸/۵ درصد پاسخگویان تعارض اخلاقی دارند و تنها ۷ درصد از تعادل اخلاقی برخوردار هستند. نمرات پاسخگویان در مجموع به سمت منفی میل می‌کند. نتایج بررسی ارزش‌های اخلاقی، در مورد ارزش اخلاقی صداقت تعارضی مشاهده نشد به این معنی که پاسخگویان در عمل و نظر صادق بوده‌اند و تعادل اخلاقی داشته‌اند. بیش از ۸۷/۴ درصد پاسخگویان از نظر رعایت وفای به عهد تعارض اخلاقی دارند و تنها ۱۲/۷ درصد در عمل و نظر پایبند به عهد بوده و تعادل اخلاقی داشته‌اند. می‌توان گفت بیش از ۸۲/۹ درصد پاسخگویان از رفتار نوع دوستانه لازم برخوردار نبوده‌اند و تنها ۱۱/۲ درصد تعادل اخلاقی داشته و در عمل و نظر نوع دوست بوده‌اند.

۵. یافته‌های استنباطی :

در این قسمت به بررسی فرضیات و مدل تحقیق می‌پردازیم. برای بررسی سه فرضیه اول تحقیق، با استفاده از ضریب هم‌بستگی پیرسون، به بررسی رابطه متغیرهای نام برده می‌پردازیم.

جدول ۳. آزمون ضریب هم‌بستگی پیرسون بین تعارض اخلاقی و متغیرهای مستقل

اعتماد اجتماعی	احساس ناامنی	احساس نابرابری	احساس بی عدالتی		
.085	-.173**	-.106*	-.133**	R	تعارض اخلاقی
.088	.000	.032	.007	Sig.	
۴۰۷	۴۱۱	۴۱۱	۴۱۱	N	

باتوجه به نتایج، تعارض اخلاقی با سه متغیر مستقل رابطه معناداری دارد. همچنین شدت این رابطه در هر سه متغیر نسبتاً قوی است. علامت منفی نشان‌دهنده رابطه معکوس بین این متغیرها و تعارض اخلاقی است. به عبارت دیگر، هرچه متغیرهای مذکور افزایش یابد فاصله بین اخلاق نظری و عملی فرد نیز افزایش و پایبندی به اخلاق کاهش می‌یابد.

در ادامه، با استفاده از ضریب هم‌بستگی پیرسون، به بررسی فرضیه دوم تحقیق می‌پردازیم.

جدول ۴. آزمون ضریب هم‌بستگی پیرسون بین تعارض اخلاقی و اعتماد اجتماعی و ابعاد آن

اعتماد اجتماعی	اعتماد نهادی به سازمان ها	اعتماد نهادی به گروه‌ها	اعتماد تعمیم یافته	اعتماد بین شخصی		
.085	.122*	.070	-.022	.061	R	تعارض اخلاقی
.088	.014	.155	.664	.220	Sig.	
407	409	411	410	410	N	

باتوجه به نتایج، تعارض اخلاقی از میان ابعاد اعتماد اجتماعی با اعتماد نهادی به سازمان‌ها رابطه معناداری دارد. شدت این رابطه نسبتاً قوی است. علامت مثبت نشان‌دهنده رابطه مستقیم بین این بعد از اعتماد اجتماعی و تعارض اخلاقی است. به عبارت دیگر، هرچه متغیر مذکور افزایش یابد پایبندی به اخلاق نیز افزایش می‌یابد.

جدول ۵. آزمون ضریب هم‌بستگی پیرسون بین اخلاق نظری و عملی و متغیرهای مستقل

اعتماد اجتماعی	احساس ناامنی	احساس نابرابری	احساس بی عدالتی	متغیرها	
.190**	-.285**	-.137**	-.243**	R	اخلاق نظری
.000	.000	.006	.000	Sig.	
407	411	411	411	N	

.088	-.083	-.014	-.087	R	اخلاق عملی
.077	.094	.778	.080	Sig	
407	411	411	411	N	

رابطه بین احساس بی‌عدالتی و اخلاق نظری و عملی معنادار است. به عبارت دیگر چنانچه فرد احساس بی‌عدالتی کمتری کند اعتقاد و باور او به ارزش‌های اخلاقی بیشتر می‌شود و بالعکس چنانچه افراد احساس بی‌عدالتی بیشتری کنند باور و اعتقاد به ارزش‌های اخلاقی در بین آن‌ها کمتر می‌شود. در سطح عملی چنانچه فرد احساس بی‌عدالتی کمتری بکند اخلاقی‌تر عمل می‌کند و بالعکس چنانچه افراد احساس بی‌عدالتی بیشتری کنند رعایت ارزش‌های اخلاقی در بین آن‌ها کمتر می‌شود.

رابطه بین احساس نابرابری و اخلاق نظری و اخلاق عملی معنادار است. یعنی چنانچه فرد احساس نابرابری کمتری در مقایسه با دیگران بکند باور و اعتقاد به ارزش‌های اخلاقی او بیشتر می‌شود و بالعکس چنانچه افراد احساس نابرابری بیشتری کنند باور و اعتقاد به ارزش‌های اخلاقی کمتر می‌شود. چنانچه فرد احساس نابرابری کمتری در مقایسه با دیگران بکند اخلاقی‌تر عمل می‌کند و بالعکس چنانچه افراد احساس نابرابری بیشتری کنند رعایت و پایبندی به ارزش‌های اخلاقی در بین آن‌ها کمتر می‌شود.

رابطه بین احساس ناامنی و اخلاق نظری و اخلاق عملی معنادار است. یعنی چنانچه فرد احساس ناامنی کمتری بکند باور و اعتقاد به ارزش‌های اخلاقی او بیشتر می‌شود و بالعکس چنانچه افراد احساس ناامنی بیشتری کنند باور و اعتقاد به ارزش‌های اخلاقی در بین آن‌ها کمتر می‌شود. یعنی چنانچه فرد احساس ناامنی کمتری بکند اخلاقی‌تر عمل می‌کند و بالعکس چنانچه افراد احساس ناامنی بیشتری کنند رعایت و پایبندی به ارزش‌های اخلاقی در بین آن‌ها کمتر می‌شود. رابطه بین اعتماد اجتماعی و اخلاق نظری معنادار است. یعنی هر چه اعتماد اجتماعی بیشتر باشد باور و اعتقاد به ارزش‌های اخلاقی بیشتر می‌شود. بین اعتماد اجتماعی و اخلاق عملی رابطه‌ای وجود ندارد.

۶. بررسی مدل تحقیق

برای بررسی مدل تحقیق از دو شیوه رگرسیون چندمتغیری و تحلیل مسیر به صورت زیر استفاده شده است که در زیر آمده است.

الف) رگرسیون چندمتغیری: پیش شرط رگرسیون چندمتغیره وجود هم بستگی بین متغیرهاست که نتایج فرضیه‌های بالا وجود این شرط را ایجاد کرده است. در تحلیل رگرسیون چند گانه، از متغیرهای احساس بی‌عدالتی، احساس نابرابری، احساس ناامنی و اعتماد کلی به عنوان متغیرهای مستقل؛ و از متغیر تعارض اخلاقی به عنوان متغیر وابسته استفاده شده است. برای ورود متغیرها به معادله رگرسیون از روش گام به گام استفاده شد و دو مدل طبق خروجی‌های زیر به دست آمد:

جدول ۶. مدل رگرسیون پیش بینی شده

مدل	مجدور ضریب تعیین (R2)	ضریب تعدیل یافته
۱	.042	.047

جدول ۷. ضرایب رگرسیونی مربوط به مدل های پیش بینی شده

مدل	ضرایب رگرسیونی استاندارد نشده	ضرایب رگرسیونی استاندارد شده	میزان آزمون T	سطح معناداری sig	ضرایب	
					B تأثیر	Std. Error خطای استاندارد از میانگین
1	میزان ثابت	6.889	2.313	.003		2.978
	احساس ناامنی	-.200	.055	.000		-3.650
	احساس بی عدالتی	-.194	.076	.012		-2.531

هر دو مدل از نظر آماری معنی دار هستند ولی به دلیل اینکه ضریب تعیین تعدیل یافته مدل دوم بیشتر است، مدل دوم پیشنهاد می شود. طبق مدل دوم رابطه رگرسیونی به صورت زیر است:

$$y = 6.889 - 0.2x_1 - 0.194x_2$$

باتوجه به نتایج جدول بالا، مقدار ضریب تبیین (R2) به دست آمده برای تبیین تعارض اخلاقی در مدل بالا $R^2 = .047$ می باشد، x_1 و x_2 به ترتیب نشان دهنده احساس ناامنی و احساس بی عدالتی بوده و ضرایب آنها از نظر آماری در سطح ۵٪ معنی دار هستند. در واقع تعارض اخلاقی به میزان ۰/۲ توسط متغیر احساس ناامنی و ۰/۱۹ توسط متغیر احساس بی عدالتی تبیین می شود. بنابراین میزان تعارض اخلاقی در مرحله اول متأثر از میزان احساس ناامنی می باشد. باتوجه به نتایج حاصله، احساس بی عدالتی دیگر متغیر تأثیرگذار بر روی تعارض اخلاقی است.

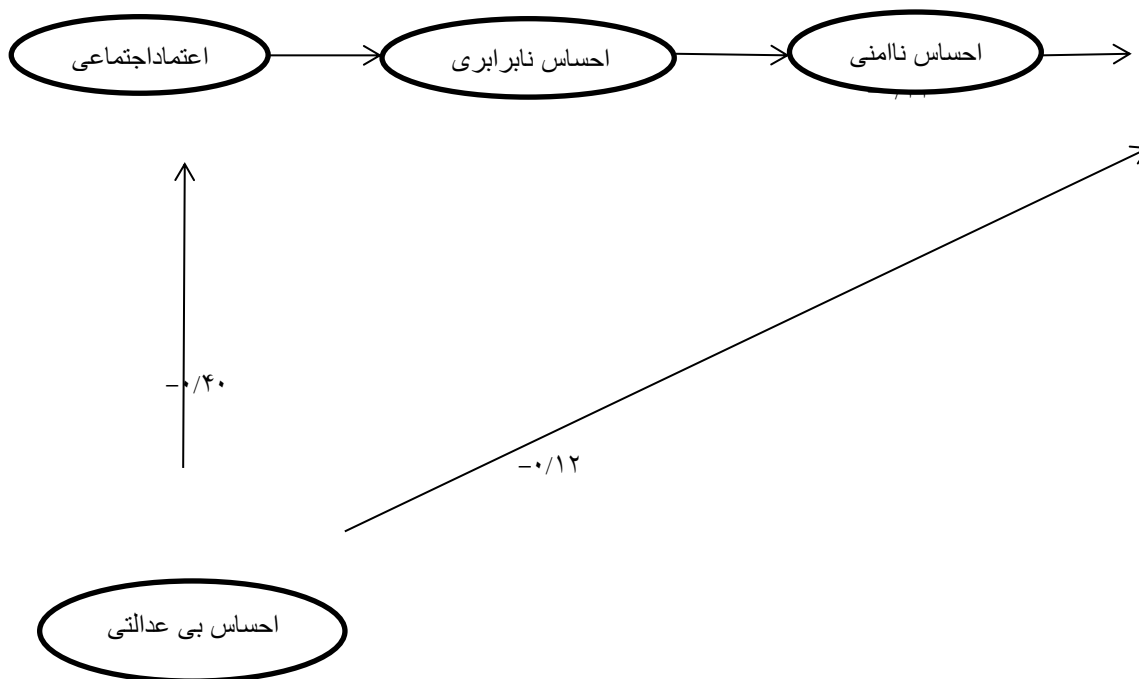
ب) تحلیل مسیر: در حوزه مطالعات اجتماعی و اقتصادی رو های تحلیل چندمتغیره زیادی وجود دارند که به بررسی آثار و روابط بین متغیرهای مورد مطالعه می پردازند. این روش ها عمدتاً آثار مستقیم یک متغیر در متغیر دیگر را بررسی خواهند کرد، اما در این میان تحلیل مسیر از جمله روش های چندمتغیره است که علاوه بر بررسی آثار مستقیم متغیرهای مستقل در متغیر وابسته، آثار غیر مستقیم این متغیرها را مد

نظر قرار می‌دهد و روابط بین متغیرها را مطابق با واقعیت‌های موجود، در تحلیل وارد می‌کند. با توجه به ضرایب Beta استخراج شده از جداول رگرسیونی آثار مستقیم و غیر مستقیم هر یک از متغیرهای مستقل در متغیر وابسته محاسبه شده و به صورت زیر است.

جدول ۸. ضرایب مسیرهای مستقیم و غیر مستقیم متغیرهای مستقل بر وابسته

متغیرهای مستقل	مسیرهای غیر مستقیم	ضریب تأثیر مستقیم	ضریب تأثیر غیر مستقیم	ضریب کل
احساس ناامنی		-۰/۱۷	-	۰/۱۷
احساس نابرابری	$X2+X1 y$	-	۰/۱۸+ -۰/۱۷	۰/۳۶
اعتماد اجتماعی	$X3+X2+X1 y$	-	-۰/۰+۲۲/۱۸+ -۰/۱۷	۰/۵۸
احساس بی عدالتی	$X4+X3+X2+X1 y$	۰/۱۲	-۰/۰+۲۲/۱۸+ -۰/۴۰+	۰/۹۹

در نهایت ضرایب رگرسیونی مدل تحقیق به صورت زیر می باشد:

همانطور که نمودار نشان می‌دهد تعارض اخلاقی به عنوان متغیر وابسته نهایی در نظر گرفته شده است. متغیرهای احساس ناامنی، احساس بی‌عدالتی تأثیر مستقیمی بر تعارض اخلاقی داشته‌اند که بزرگ‌ترین ضریب مسیر مربوط به احساس ناامنی می‌باشد که برابر ۰/۱۷ است. کم‌ترین آن نیز مربوط به احساس بی‌عدالتی می‌باشد که برابر ۰/۱۲ است. متغیرهای احساس نابرابری، احساس بی‌عدالتی و اعتماد اجتماعی نیز علاوه بر تأثیر مستقیم خود از طریق احساس ناامنی به صورت غیر مستقیم بر تعارض اخلاقی تأثیر داشته‌اند. احساس نابرابری تأثیر مستقیمی بر تعارض اخلاقی نداشته اما به صورت غیرمستقیم از طریق احساس ناامنی مؤثر بوده است. اعتماد اجتماعی نیز به طور غیرمستقیم از طریق احساس نابرابری و احساس ناامنی بر تعارض اخلاقی تأثیر داشته است. احساس بی‌عدالتی علاوه بر تأثیر مستقیم به طور غیر مستقیم از طریق اعتماد اجتماعی و احساس نابرابری و احساس ناامنی بر تعارض اخلاقی تأثیر گذار بوده است.

۸. نتیجه‌گیری

یافته‌های توصیفی حاکی از آن است که تعارض اخلاقی در پاسخگویان بالاست. ۷۰٪ درصد احساس بی‌عدالتی زیاد، ۴۱/۲ درصد احساس ناامنی زیاد، ۹/۵ درصد احساس نابرابری زیاد و ۱۴/۹ درصد اعتماد زیادی دارند. بر اساس نتایج می‌توان گفت بیشتر از ۸۸/۵ درصد پاسخگویان تعارض اخلاقی دارند و تنها ۷ درصد از تعادل اخلاقی برخوردار هستند. نمرات پاسخگویان در مجموع به سمت منفی میل می‌کند. نتایج بررسی ارزش‌های اخلاقی، در مورد ارزش اخلاقی صداقت تعارضی مشاهده نشد به این معنی که پاسخگویان در عمل و نظر صادق بوده‌اند و تعادل اخلاقی داشته‌اند. بیش از ۸۷/۴ درصد پاسخگویان از نظر رعایت وفای به عهد تعارض اخلاقی دارند و تنها ۱۲/۷ درصد در عمل و نظر پایبند به عهد بوده و تعادل اخلاقی داشته‌اند. می‌توان گفت بیش از ۸۲/۹ درصد پاسخگویان از رفتار نوع دوستانه لازم برخوردار نبوده‌اند و تنها ۱۱/۲ درصد تعادل اخلاقی داشته و در عمل و نظر نوع دوست بوده‌اند. با توجه به نتایج، تعارض اخلاقی با متغیر احساس بی‌عدالتی رابطه معکوس داشته است که این نتیجه با تحقیقات هزار جریبی (۱۳۹۰)، پارسا (۱۳۹۰)، باف شمالی (۱۳۹۱)، نجاتی حسینی (۱۳۹۲)، رحمتی (۱۳۹۶)، فراستخواه (۱۳۹۴)، غیاث‌آبادی (۱۳۹۶)، ملکی پورو حکیم‌زاده (۱۳۹۳)، حسینی قمی (۱۳۹۴)، ایسپا (۱۳۹۳)، جسی گراهام (۲۰۰۹)، پائول بلو (۲۰۱۱ و ۲۰۱۳)، منطبق و همساز است. متغیر احساس ناامنی با تعارض اخلاقی همبستگی معکوس و معنی‌داری داشته است که این نتیجه با یافته‌های نجاری (۱۳۸۸)، ایسپا (۱۳۹۳) همخوانی دارد. احساس نابرابری شهروندان با تعارض اخلاقی رابطه معکوس و معنی‌داری داشته است و این نتیجه با یافته‌های عسگری کویری بیدگلی (۱۳۹۱)، جواهری (۱۳۹۱)، ربانی و کلانتری (۱۳۸۹)، حسنوند (۱۳۹۵)، فلاح پیشه (۱۳۸۸)، همسو است. همچنین اعتماد اجتماعی و ابعاد سه‌گانه آن (اعتماد بین‌شخصی، اعتماد تعمیم‌یافته و اعتماد نهادی به گروه‌ها و سازمان‌ها) با تعارض اخلاقی رابطه مستقیم و معنی‌داری داشته است. این یافته با یافته‌های کاشی (۱۳۸۴)، او جاقلو (۱۳۸۴)، بیات (۱۳۸۳)، جوادی یگانه (۱۳۸۱) مطابقت دارد. همچنین شدت این رابطه در هر سه متغیر نسبتاً قوی است. علامت منفی نشان دهنده رابطه معکوس بین این متغیرها و تعارض اخلاقی است. به عبارت دیگر، هرچه متغیرهای مذکور افزایش یابد فاصله بین اخلاق نظری و

عملی فرد نیز افزایش و پایداری به اخلاق کاهش می یابد. نتایج رگرسیونی هم نشان داد احساس ناامنی، احساس بی عدالتی تأثیر مثبت و معنی داری بر تعارض اخلاقی شهروندان داشته اند و ضرایب آنها از نظر آماری در سطح ۵٪ معنی دار هستند. در واقع تعارض اخلاقی به میزان ۰/۲ توسط متغیر احساس ناامنی و ۰/۱۹ توسط متغیر احساس بی عدالتی تبیین می شود. مدل تحلیل مسیر هم نشان داد که متغیرهای احساس ناامنی، احساس بی عدالتی تأثیر مستقیمی بر تعارض اخلاقی داشته اند که بزرگترین ضریب مسیر مربوط به احساس ناامنی می باشد که برابر ۰/۱۷ است. کمترین آن نیز مربوط به احساس بی عدالتی می باشد که برابر ۰/۱۲ است. متغیرهای احساس نابرابری، احساس بی عدالتی و اعتماد اجتماعی نیز علاوه بر تأثیر مستقیم خود از طریق احساس ناامنی به صورت غیر مستقیم بر تعارض اخلاقی تأثیر داشته اند.

منابع

- ۱- اجاقلو، سجاد و محمدجواد زاهدی (۱۳۸۴)، بررسی اعتماد و عوامل موثر بر آن در شهر زنجان، مجله جامعه شناسی ایران، دوره دهم، شماره ۲، تابستان ۱۳۸۸.
- ۲- ادیسی، افسانه (۱۳۹۴)، جزوه روش های تحلیل آماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال.
- ۳- ارزش ها و نگرش های ایرانیان (۱۳۸۲)، موج دوم، ویرایش اول، یافته های پیمایش در ۲۸ استان کشور، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، دفتر طرح های ملی.
- ۴- بیات، فریبرز (۱۳۸۳)، اخلاق و نظم اجتماعی پایدار، از مجموعه مقالات اولین همایش ملی طرح مسائل جامعه شناسی ایران، دانشگاه علامه طباطبائی و انجمن جامعه شناسی ایران.
- ۵- پارچه باف شمالی، حمید (۱۳۹۱)، تعیین اثر اجرای برنامه هدف مندسازی یارانه بر کنش اجتماعی دینی در بین شهروندان تبریز، مطالعات جامعه شناسی سال سوم، شماره نهم، زمستان ۱۳۸۹.
- ۶- جوادی یگلنه، محمدرضا (۱۳۸۳)، (تعارض میان نفع فردی و نفع جمعی) و عوامل موثر بر رفتار مردم در این موقعیت، رساله مقطع دکترا، دانشگاه تربیت مدرس.
- ۷- جوادی یگلانه، محمدرضا و سید ضیاء هاشمی (۱۳۸۴)، تعارض میان نفع فردی و نفع جمعی (دو راهی اجتماعی)، و عوامل موثر بر آن، فصلنامه علوم اجتماعی، شماره ۲۶، زمستان ۱۳۸۶.
- ۸- چلبی، مسعود (۱۳۸۵)، تحلیل اجتماعی در فضای کنش، تهران: نشر نی.
- ۹- چلبی، مسعود (۱۳۷۲)، وفاق اجتماعی، فصلنامه علوم اجتماعی، شماره ۳، بهار ۱۳۷۲.

- ۱۰- حاجیانی، ابراهیم (۱۳۹۳) جامعه‌شناسی اخلاق (تحلیل وضعیت اجتماعی اخلاق در جامعه ایران)، تهران: ناشر جامعه‌شناسان، چاپ اول.
- ۱۱- حسینی قمی، مژگان (۱۳۹۴) بررسی عوامل اجتماعی موثر بر پایبندی به هنجارهای اخلاق اقتصادی نیم قرن اخیر در بازار بزرگ تهران، جامعه پژوهی فرهنگی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال ششم، شماره چهارم، ۱۳۹۴
- ۱۲- خوش فر، غلامرضا (۱۳۸۷): تأثیر سرمایه اجتماعی بر مشارکت سیاسی، مطالعه موردی استان گلستان، رساله دکتری، تهران، دانشگاه علامه طباطبائی.
- ۱۳- رابرت گر، تد (۱۳۷۷)، چرا انسانها شورش می‌کنند؟ ترجمه علی مرشدی، تهران: انتشارات مطالعات راهبردی
- ۱۴- ریشه، گی (۱۳۷۴)، کنش اجتماعی، مترجم: هما زنجانی زاده، مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد.
- ۱۵- ربانی، رسول؛ سیامک شهابی (۱۳۸۹)، این مقاله به بررسی ارزش‌های اخلاقی جوانان شهری اصفهان اجتماعی، مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، دوره ۲، شماره ۵، بهار ۱۳۸۹
- ۱۶- زمانیان، علی (۱۳۹۰)، اخلاق در ایران، اخلاق اجتماعی، تهران، مجمع تشخیص مصلحت نظام، مرکز تحقیقات استراتژیک، بهار ۱۳۹۰
- ۱۷- سجادی فر، سید ضیاء (۱۳۹۲) توصیف و تحلیل رابطه ارزش اخلاقی و واقعیت عینی در مکتب اخلاقی کانت، کنفرانس ملی جامعه‌شناسی اخلاق، ۱۳۹۲
- ۱۸- سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال (۱۳۹۵) مجلد زنجان، مرکز آمار ایران، سازمان برنامه و بودجه دفتر مطالعات و برنامه ریزی شهرداری اهر، ۱۳۹۶
- ۱۹- سروش، عبدالکریم (۱۳۷۰)، مجله کیان، سال چهارم، اردیبهشت، ص ۲۳-۳۲
- ۲۰- سیفی قوزلو، سید جواد (۱۳۹۴) رابطه بین اخلاق، ارزش‌های شخصی و رضایت زناشویی در بین زوجین در شهر مغان، دو فصلنامه مشاوره و روان‌درمانی خانواده، دوره ۵، شماره ۱، شماره پیاپی ۱۷، بهار و تابستان ۱۳۹۴ ۲۱- شکوری، علی (۱۳۸۶)، بررسی نظری و تجربی کنش‌های نوع دوستانه، سیاست داخلی، سال اول، شماره ۲، بهار ۱۳۸۶
- ۲۲- صانعی دره بیدی، منوچهر (۱۳۶۸) فلسفه اخلاق در تفکر غرب، تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
- ۲۳- صارمی حمیدرضا و دیگران (۱۳۸۹)، عوامل پیدایش ناامنی در شهرها، فصلنامه مطالعات شهرایرانی - اسلامی، شماره یک، پاییز ۱۳۸۹

- ۲۴-طالبی، ریحانه (۱۳۹۵) بررسی عوامل موثر بر تغییر ارزش‌های اخلاقی و اجتماعی تحت تأثیر جریان‌های نوسازی در دانشجویان دانشگاه علامه طباطبائی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد،
- ۲۵-عریضی، حمیدرضا و دیگران، (۱۳۸۹): تحلیلی جامعه‌شناختی بر احساس عدالت، فصلنامه علوم اجتماعی، شماره ۵۱
- ۲۶-عباس‌زاده (۱۳۸۹)، تأثیر رسانه‌های جمعی بر احساس ناامنی زنان، پژوهش‌های ارتباطی شماره ۶۴
- ۲۷-غیاث‌آبادی فراهانی، رضا (۱۳۹۶) بررسی رابطه تجددگرایی و ویژگی‌های اخلاقی در بین ۶۰ کشور جهان، جامعه‌پژوهی فرهنگی، شماره ۲، ۱۳۹۲
- ۲۸-کسل، فیلیپ (۱۳۸۳)، چکیده آثار آنتونی گیدنز، ترجمه حسن چاوشیان، چاپ اول، تهران: انتشارات ققنوس.
- ۲۹-کوزر، لوئیس و روزنبرگ، برنارد (۱۳۷۸)، نظریه‌های بنیادی جامعه‌شناختی، ترجمه فرهنگ ارشاد، تهران: انتشارات نی، چاپ اول.
- ۳۰-گیدنز، آنتونی (۱۳۸۲)، تجدید و تشخیص، مترجم: ناصر موفقیان، تهران: نی.
- ۳۱-ملکی پور، احمد، رضوان حکیم‌زاده و جمال معمرحور (۱۳۹۳)، ارزیابی و بستر سازی مولفه‌های موثر بر نهادینه کردن ارزش‌های اخلاقی (مطالعه موردی مدارس متوسطه منطقه دهلران)
- ۳۲-نجاتی حسینی، سید محمود اخلاقیات اجتماعی در شهر (آسیب‌های اجتماعی متزلزل‌کننده اخلاقی اجتماعی در کلان‌شهر تهران در دهه ۹۰)
- ۳۳-نوبین تولایی، (۱۳۹۰)، مطالعه اثرا حساس نابرابری بر همکاری، فصلنامه مسائل اجتماعی ایران، سال دوم، شماره ۲، ص ۶۱-۳۳
- ۳۴-هزارجریبی، جعفر (۱۳۹۰)، بررسی احساس عدالت اجتماعی و عوامل موثر بر آن، جامعه‌شناسی کاربردی، سال بیست و دوم، شماره سوم، پاییز ۱۳۹۰

35-AIFS (1991). *Australian Living Standards Study*, Unpublished questionnaire.
 Cox, E. and P. Caldwell (2000). 'Making Policy Social', I. Winter (ed.), in *Social Capital and Public Policy in Australia*, Melbourne: Australian Institute of Family Studies.

36-chris shilling and Philip A.Mellor(1998), Durkheim, Morality: collective Effervesconce, Home.Duplex and the sources of moral action :The British Journal of sociology,vol 49

Dawes, R (1980) Social Dilemmas. Annual Review of Psychology, 31: 169-37-193.

38-Hughes, P., J. Bellamy, and A. Black (2000). 'Building Social Trust Through Education', I. Winter (ed.), in *Social Capital and Public Policy in Australia*, Melbourne: Australian Institute of Family Studies.

39-Sourcebook. Political, religious, sexual and economic norms in 43 societies. Findings from the 1990-93 World Values Survey, Ann Arbor, MI, University of Michigan Press.

40-Simpson, Brent (2006) "Social Identity and Cooperation in Social Dilemmas", *Rationality and Society*, 18 (4): 443-470
41-Uslaner, Eric, (2002)., Moral Foundation of Trust, Cambridge University. European Journal of social theory. Vol 6, No 2, press

42-Uslaner, Eric M. (2001). *Trust as a Moral Value*, University of Maryland–College Park

43-Van Schaik, T. (2002), Social Capital in the European Values Study Surveys, paper prepared for the OECD-ONS International Conference on Social Capital Measurement, London, 2002.